

Az élelemhez való jog

Az éhezés nem természetes!

altromercato
commercio equo e solidale

Altromercato

Igazságos és méltányos kereskedelem

Rizsföld, Navdanya Szövetkezet, India

Navdanya körülbelül harmincezer mezőgazdasági munkása a bizonyíték arra, hogy megteremthető a fenntartható gazdálkodás, a falusi emberek identitásának megőrzése, és a rizs -mint elsődleges élelmiszerforrás- természetéből származó biztos jövedelem.

Kiadó: Védegyelet Egyesület, 2009
Felelős kiadó: Keszthelyi Zsuzsanna
iroda@vedegylet.hu, 06 1 269 4251

1088 Budapest, Szentkirályi u. 6.

Fordította: Márton Juli

Lektorálta: Gáll Veronika, Sarbu-Simonyi Borbála, Újszászi Györgyi

Grafika: Kiss Maja

Készült a Sprinter nyomdában.

Enlarging Fair

Capacity Building on Fair Trade – 2008-2010

Italy - Czech Republic - Malta - Slovenia - Slovakia - Hungary
co-financed by the European Commission - Grant Contract
ONG-ED/2007/136-173

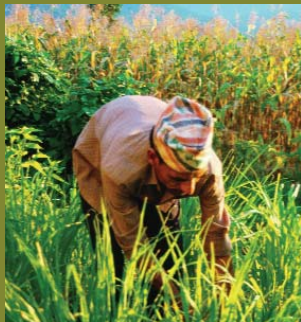

Ez a dokumentum az Európai Unió támogatásával készült.

A benne foglalt nézetek a Védegyelet Egyesület nézetei, és ezért semmiképpen sem tekinthetők az Európai Unió hivatalos állásfoglalásának.

TARTALOM

Bevezetés	2
Az élelemhez való jog	4
A mesterséges éhezés – A helyi mezőgazdasági rendszerek lerombolása	8
Kétféle súly és kétféle mérték – Jogukban áll szegénynek maradni	12
Választhatasz: éhezés vagy biodiverzitás?	14
A nők fizetik meg az éhezés árát	16
Elég az éhezésből – Az „Élelemhez való jog” kampány	18

BEVEZETÉS

Napjainkban még mindig sokan éheznek a világon. Több mint 850 millióan kevesebb mint napi egy dollárnak megfelelő összegből kénytelenek boldogulni, ami arra sem elegendő, hogy a túléléshez szükséges élelmiszert megvásárolják. Nem azért fekszenek le emberek tömegei nap mint nap üres gyomorral, mert élelmiszerhiány van, hanem azért, mert egyszerűen nem jutnak hozzá az élelmiszerkészletekhez, vagy azok az ő fizetésükhöz képest nem megfizethetőek. A Föld napi élelmiszertermelése elég lenne ahhoz, hogy fedezze a Föld minden egyes lakója napi kalóriaszükségletének kétszeresét. De napjainkban az a megszokott helyzet, hogy akinek van pénze, vásárol, a többiek pedig éheznek. Az élelmiszerhiány nem váratlanul jött esemény, nem Kína vagy India megnövekedett fogyasztása okozta ezt a problémát, a gyökerei sokkal régebbre, több évtizeddel korábbra nyúlnak vissza. Az élelmiszer-alapanyagok kereskedelmének nyolcvanas években megindított liberalizációja a fejlődés szükségességére és a hatékonyságra hivatkozva világszerte ellehetetlenítette a helyi önfenntartó gazdálkodást.

2

A folyamat következményei sajnos jól érzékelhetőek, a nagy mennyiségű fölösleges élelmiszerral kapcsolatban ellentmondásos helyzet alakult ki, hiszen főleg azokat a vidéki embereket sújtja az éhezés, akiknek köszönhetően étel kerül az asztalunkra. Képtelenek érvényesülni ebben a termelési központú, elüzletiesedett világban, amelyet megteremtettünk magunknak.

A hagyományos módszerekkel gazdálkodó kistermelők egyedül maradtak a túléléshez való alapvető jogokért való küzdelemben. Ezek a jogok: a földhöz való jog, a méltányos fizetéshez való jog, de mindenekelőtt az ételhez való jog.

3

a PODIE (People's Organisation For Development Import & Export), Sri Lanka
A PODIE egy olyan szervezet, amely azon dolgozik, hogy a kisebb fűszertermelők több
haszonhoz jussanak; kétszáz földművest és hatvan nőt foglalkoztat.

AZ ÉLELEMHEZ VALÓ JOG

Az élelemhez való jog az alapvető emberi jogok közé tartozik: a megfelelő táplálkozás hiányában csorbul az élethez való jog. Ezért az Egyesült Nemzetek Szervezete 1948-ban szentesítette az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát és elsődleges célkitűzéssé tette, hogy 2015-ig a felére csökkenjen az éhezők száma.

Azonban minden nemzetközi igyekezet ellenére továbbra is növekszik azoknak a száma, akik az éhségtől vagy az alultápláltságtól szenvednek. Hiába okoljuk emiatt a természetet, vagy pusztán véletlennek soroztatát, inkább a nemzetközi kereskedelem aránytalanságait és az utóbbi évtizedek agrárpolitikai döntéseit lenne érdemes megvizsgálni e tekintetben.

Az „Élelemhez való jog” kampánnyal a Méltányos Kereskedelem aktív státuszt követel magának a politikai palettán, hogy felfedhesse az éhezés okait, és konkrét megoldási lehetőségeket javasoljon a gazdasági élet összes olyan szereplőjének, akik hisznek abban, hogy lehet más az élelmiszer-kereskedelem.

A quinoa az Andok lakosságának alapvető élelmiszer-terménye és már az inkák is szent növényként tisztelték. Tájfajtainak sokaságával a biodiverzitás tökéletes példája, különösen nagy a tápértéke és értékes növényi fehérjeforrás.

AZ ÉLELEMHEZ VALÓ JOG

„A vásárlás mezőgazdasági tevékenység.” (Luciano Gallino)

Amikor bevásárolunk, mi döntjük el, hogy milyen világot szeretnénk.
Egy olyan világot,

- ahol soha nem adatik meg annak, aki alacsony áron termel, hogy egyék, de aki vásárol, az csak igen magas áron juthat hozzá a termékekhez;
- ahol a mezőgazdasági termőést feldolgozó élelmiszeripar rombolja az ökoszisztémát és csökkenti a biodiverzitást;
- ahol egyes gazdag országok rákényszerítik másokra a szabadkereskedelmet, majd támogatott termékeikkel tönkreteszik azok piacait;

vagy pedig egy olyan világot,

- amely a fenntartható fejlődés elvei alapján működik;
- ahol a kis vagy közepes gazdasággal rendelkező termelők a biogazdálkodás elvei szerint dolgoznak;
- 6 → ahol a felhasználóhoz az élelmiszerek rövid úton jutnak el, kizárva a felesleges közvetítőket;
- ahol minőségi és biztonságos élelmiszereket forgalmaznak, amelyek árképzése átlátható és méltányos a fogyasztó számára;
- ahol igazságos a rendszer; a gazdag országok nem alakíthatják a mindenkire érvényes szabályozást saját érdekeik szerint.

Egy emberléptékű világot, amely biztosítja mindenki számára az élelemhez való jogot.

Fair trade banánermesztő: „A méltányos kereskedelemnek - fair trade - köszönhetően ez az első hely, ahol képes vagyok fenntartani magam földművesként. Nem éhezem többé, a terményeimért garantált, igazságos és méltányos árat fizetnek – ez nem mondható el egyetlen másik felvásárlóról sem – és igen magasak a minőségbeli követelmények. Rendelkezésekre állnak a szükséges feltételek, ivóvíz folyik a kútból, tiszta a környezet. Így sok mindenben sikerült változtatnom és boldogabb lett az életem.” El Guabo Szövetkezet, Ecuador

A MESTERSÉGES ÉHEZÉS

A helyi mezőgazdasági rendszerek lerombolása

A válság, amely napjainkban kézzelfogható, és amely egyre inkább ellehetetleníti az élelmiszerhez való hozzájutást, népfelkelésekhez vezet Ázsiában, Afrikában, Latin-Amerikában. Sajnos ez nem egy hirtelen jött, átmeneti állapot, hanem több évtizedes agrárpolitika eredménye. Az ide vezető politikai döntések sorozata a nyolcvanas évekre vezethető vissza. Ez idő tájt a kevésbé hatékony állami bürokráciák kudarcának és a kommunista rendszerek összeomlásának hatására megváltozott a felfogás a hatékony mezőgazdasági modellről.

Eszerint a helyi élelmezési rendszereket kiiktató, iparosított, és a világgpiacra termelő mezőgazdaságot kell kifejleszteni. Ez az az ágazat, amelytől a déli országok 2 milliárd lakosának jövedelme függ. A modell alapjául szolgáló közgazdasági elv a komparatív előnyök elve, mely szerint minden országnak arra a termékekre kell szakosodnia, melynek termelését tekintve másokhoz képest előnyöket élvez (olcsó alapanyagok, jó éghajlati adottságok, olcsó munkaerő), majd a világgpiacon értékesített termékekért kapott valutát felhasználnia a máshol olcsóbban termelt termékek beszerzésére.

Nagymértékben felelősek ezért a hanyatlásért egyes nemzetközi intézmények, mint a Világbank, a Nemzetközi Valutaalap (IMF), valamint a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) és Európa illetve az Egyesült Államok kormányai. Elfeledkeztek arról, hogy az ember számára az élelmiszer jelentősége túlmutat táplálék mivoltán: a különböző kultúrák, társadalmi rendszerek és hagyományok összetartó erejét is megjeleníti.

Az új makrogazdasági modell a helyi mezőgazdasági rendszerek végét jelentette és az egész társadalomra pusztító hatással volt. A korábban önálló földművesek és kistermelők nagy része földönfutóvá vált. Egyesek a nagyvárosi nyomor-nyegedek lakóiként élelmiszeripari cégeknél dolgoznak és az ebből származó jövedelmüktől váltak függővé.

Ez a csapás környezetvédelmi szempontból is végzetes volt: teljes ökoszisztémák omlottak össze, a helyi talaj- és éghajlati adottságoknak megfelelő növények gazdag biodiverzitása semmisült meg, amely nem csak az adott évszaknak megfelelő ételt biztosította, hanem vetőmagként is szolgált, takarmányt biztosított a háziállatoknak és alapanyagot adott a lakókörnyezet kialakításához. Ezeket a növényeket mára nagyrészt kiszorította a multinacionális cégek által alkalmazott extenzív (külterjes) monokultúrás művelés. Ehelyett olyan, a helyi lakosok bevonásával történő kutatási-fejlesztési folyamatra lett volna szükség, amely a már meglévő rendszerek termelékenységének a környezettel összhangban történő javítását helyezte volna előtérbe.

A gyakorlatban a hatékonyság nevében mezőgazdasági rendszerek óriási változatosságát tüntették el a Föld színéről. Azonban a napjainkra ily módon kialakult gigantomán rendszer sem biztosítja a gazdasági fejlődést. Egyrésztől ugyanis bünteti a kis területen és hagyományos módszerekkel gazdálkodókat, mert megfosztja őket saját ételmük megtermelésének lehetőségétől, ugyanakkor nem kínál számukra olyan alternatív jövedelem-forrást, amely révén a piacon megvásárolhatják azt; másrésztől arra kényszeríti a fogyasztókat, hogy az egyre bizonytalanabb árviszonyok mellett egyre csökkenő tápértékű élelmiszereket vásároljanak, melyek az ipari mezőgazdaságból származó vegyszermaradvánnyal szennyezettek.

Jogukban áll szegénynek maradni...

Az európai mezőgazdasági támogatások méltánytalanságának ékes bizonyítéka, hogy Ghánában az olasz paradicsompüré ötödannyiba kerül, mint a helyben termettből készült. Számptalan egyéb példát lehet még felhozni. Például Nigériába a helyinél olcsóbb hús érkezik Németországból/Angliából; vagy másik példa: a jamaikai tejfogyasztás 67 százaléka európai eredetű, miközben a helyi tejtermelők kénytelenek több ezer liter saját termelésű tejet a csatornába önteni.

A következmények a helyi lakosokra nézve drámaiak. Harminc éve Haiti még megtermelte az a rizsmennyiséget, amelyre szüksége volt és elégséges mennyiségű baromfit tenyésztett, amelyet a helyben termelt kukoricával etetett. 1994-ben a Nemzetközi Valutaalap azt szabta a kölcsön feltételéül, hogy csökkenteni kell az import rizs és egyéb élelmiszer-ipari termékekre vonatkozó vámtarifát.

Néhány éven belül az Amerikai Egyesült Államokból érkező import rizs megsemmisítette a helyi piacot; az amerikai kormány jelentős mértékben (évente körülbelül egy milliárd dollárral) támogatta a rizs termesztését. A haiti vidéki ültetvényeket parlagon hagyták, a földművesek beköltöztek a városba, hogy új állás után nézzenek.

Haiti ma 300 millió tonna rizst importál az Amerikai Egyesült Államokból.

Ettől a pillanattól fogva megkezdődött az élelmiszerárak válsága, például a rizs ára a duplájára nőtt, így számos haiti lakosnak a napi egy dollár, amit megkeres, nem elég egy tálka rizsre sem. Az Egyesült Államokból érkező, „másodosztályú” (szerk.: az ottani fogyasztók által kevésbé kedvelt részeket - szárny, far-hát tartalmazó) csirkehús igen olcsón kapható a haiti piacokon, és így kiszorítja onnan a helyi baromfityénésztőket.

VÁLASZTHATSZ: ÉHEZÉS VAGY BIODIVERZITÁS?

A mezőgazdaság iparosodása következtében a biodiverzitás drámai csökkenést mutat a Földön. Indiában tízféle rizsfajta foglalja el azon termőterületek 70 százalékát, ahol korábban harmincezer különböző fajta növény termesztettek.

A biodiverzitás mindig megvédi a mezőgazdaságot és az élelmezésbiztonságot, mert az egyes gazdaságok fajta-sokféleségének köszönhetően a betakarítás során sokkal kisebb a kockázata annak, hogy aszály sújtja vagy betegség támadja meg a növényeket. A diverzifikált mezőgazdaság változatosabb és egészségesebb táplálkozást tesz lehetővé. Az iparosított mezőgazdaság és a génmódosított termesztés elpusztítja bolygónk biodiverzitását és egyre csak növeli az éhínség esélyét.

A termelők, akik egykor megőrizték a föld és a növények termékenységét, most arra kényszerülnek, hogy minden egyes betakarításkor génmódosított vetőmagot vásároljanak a multinacionális vállalatoktól. Ugyanis ezeket a magokat, – a terminátortechnológiának köszönhetően – nem lehet újra vetni. Ennek a rendszernek a költsége mind a termelők vállát nyomja, és ezzel folyamatosan csökkenti a termelés sikerességét és veszélyezteti megélhetésüket. A biodiverzitás megőrzése a környezet és a környezeti erőforrások védelmét, valamint a termelők hagyományos társadalmi státuszának stabilitását, tudásuk és szakértelmük valódi értékének elismerését jelenti. Ez lehetővé teszi, hogy újra termeljenek, és eladhassák terményeiket a piacon, úgy, hogy közben a saját asztalukra is jusson belőle. Egyszóval biztosítja az élelemhez való jogot.

A NŐK FIZETIK MEG AZ ÉHEZÉS ÁRÁT

Egy ősi kínai mondás szerint „a nők tartják az égbolt felét”. Az éhség és a szegénység elleni küzdelemben a nők, különösen azok, akik vidéken élnek, biztos, hogy a nehezebbik felét tartják.

Azzal, hogy megfosztották őket a földhöz való joguktól, amelyet a szülőktől vagy a rokonoktól örököltek, elvették tőlük a hitelhez jutás esélyét is. A fejlődő országok vidéki asszonyainak erőfeszítése jelenti az egyik meghatározó erőt az éhség elleni küzdelemben egy igazságosabb társadalomért és a mindenki számára fenntartható fejlődésért.

A mélyszegénységben élő emberek nagy része azokból az asszonyokból áll, akik vidéken élnek. Jóllehet, ők gondoskodnak a vidéki lakosság egyötödének ellátásáról, egyes területeken több mint egyharmadáérol, mégis az összes termőterületnek csak egy százalékát birtokolják. Az alacsony jövedelmű, élelmiszer-behozatalra szoruló országok statisztikái azt mutatják, hogy a kereső nők legalább 70 százaléka a mezőgazdaságban dolgozik. Az élelmiszerbiztonságban játszott kulcsszerepük ellenére a vidéki nők a legsilányabb földeken, szegényes felszereléssel vívják harcukat a szegénység és éhezés ellen.

Az élelemhez való jog biztosítása befektetés az asszonyok tehetségébe és a rendelkezésükre álló erőforrásokba, melynek jelentős részét a család és a közösség fejlesztésére fordítják.

A Parc az egyik legfontosabb palesztínai civil szervezet, amely mezőgazdasági termeléssel foglalkozó fejlesztési programokat valósít meg. 1300 termelőt foglalkoztat. Parc, Palesztína

ELÉG AZ ÉHEZÉSŐL – AZ „ÉLELEMHEZ VALÓ JOG” KAMPÁNY

Az „Élelemhez való jog” kampány 2008-ban indult el az Altromercato kezdeményezésére. A kampánynak nem pusztán az a célja, hogy tájékoztassa a lakosokat arról, hogy új éhínség van a világban, hanem szeretné bevonni őket konkrét akciókba, amelyek lehetővé teszik, hogy mindenki együtt tehesen a változásokért.

A globális élelmezési válság eredményeképpen 850 millió ember éhezik nap mint nap, a mi asztalunkra pedig egyre drágább, egyre kevésbé biztonságos és igazságtalan viszonyok közepette megtermelt élelmiszer kerül. Mindezek mögött azok az agrárpolitikai és nemzetközi kereskedelmi szabályok állnak, amelyek nem csupán hátrányosan érintik a déli országokat, hanem világszerte egész népcsoportok túlélését veszélyeztetik. Ezeket a szabályokat a kormányok, a nemzetközi intézmények és a multinacionális élelmiszeripari cégek hozzák a piac követelményei alapján (a multinacionális cégek lobbiznak a nemzetközi intézményeknél, hogy azok az ő piaci érdekeiknek megfelelő szabályozást fogadtassanak el a kormányokkal).

Mi, mint vásárlók, nagy hatalommal bírunk ezen döntések befolyásolására.

Bevásárlókosarunkba tehetjük a biotermékeket, nemet mondhatunk a génkezelt árukra, vagy az olyan élelmiszerekre, amelyek környezetromboló hatásúak, mert előállításuk során rengeteg vegyszert használnak. Választhatunk idénynövényeket, illetve olyanokat, amelyeket lakóhelyünk közelében termeltek. Fizessünk tisztességes árat az élelmiszerért, hogy csökkenjenek a közvetítők által generált költségek, elismerve ezzel azt, hogy a termelő nem spekulál.

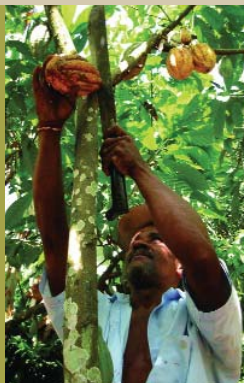
ELÉG AZ ÉHEZÉSBŐL - AZ „ÉLELEMHEZ VALÓ JOG” KAMPÁNY

Ha a méltányos kereskedelemben forgalmazott, vagy a hazai termékeket választjuk, azzal nyíltan megmutatjuk, kinek a pártján állunk: támogatjuk a déli országok és hazánk kistermelőit, valamint egy olyan mezőgazdasági rendszert, amelyben a földművesek saját földjüket művelhetik a természettel összhangban, és önállóan dönthetnek arról, mit termesztenek, gondoskodva ezáltal saját ellátásukról.

Az éhezés megszüntetése lehetséges, ez mindannyiunk felelőssége!

Gombatermesztők.
Mcch, Salinas, Ecuador

Kakaótermelő Conacadóban.
Dominikai Köztársaság

Quinoa aratás.
Anapqui, Bolívia

21

Szezámmag betakarítás. A PODIE szervezet, Sri Lanka

